

**Obnova liturgického života v Ukrajinskej
gréckokatolíckej cirkvi vo svetle návratu k prameňom**

Vasil' Rudejko

Abstract: The Ukrainian Greek Catholic Church (UGKC), which began its institutional existence from the time of approval of the Union of Brest in 1596, was a very important element in maintaining its liturgical tradition, the unity of its roots. Finding the roots of their own culture has led to the search for sources of tradition, which later led to the establishment of the Greek-Slavonic school. After the Union, there was a need for making any order in the liturgical life UGKC. The reason for this need is the crisis situation in the ecclesial life of those times. Zamojsk synod introduced some "liturgical renewal", which became the cause of the whole liturgical movement mainly in Galícia and their consequences were relevant directives of the Church of Rome. Also, the liturgical movement of the 20 century tried to liberate the liturgy from Latin influences. The actual historical section provides these experiments in this study.

Key words: Ukrainian Greek Catholic Church. Brest - Lithuanian union. Zamojsk synod. Lviv synod. Episcopal Conference. Liturgical reform.

Liturgia cirkvi, jej modlitba sú vždy namierené na utvorenie jednoty medzi nami, na vovedenie nás do večnosti. Keď sa cirkev stretáva na modlitby, nepripomína si len minulosť, čas, kedy Pán intenzívne konal v životoch konkrétnych ľudí, národov i samotnej cirkvi, ale usiluje sa aktualizovať tieto udalosti pre tých, ktorí sa tu a teraz stretli kvôli živej skúsenosti prítomnosti Ježiša Krista, ktorý sám sľúbil svoju prítomnosť tam, kde sa jeho veriaci schádzajú v jeho mene. V tomto svetle každé liturgické zhromaždenie je úsilím vrátiť sa k prameňom, alebo lepšie

Vasiľ Rudejko

k Prameňu, ktorý za slovami Evanjelia vyteká z toho, kto prijal Božie slovo.

Modlitba cirkvi, ktorá sa skladá z rôznorodých skúseností stretnutí sa s Bohom, ktorá v sebe obsahuje vyznanie jeho veľkoleposti, dobroty a lásky, musí byť najskôr podrobená kritickej reflexii v tom samom kontexte návratu do svojich koreňov, ak ju chceme dôstojne prijať, interpretovať a robiť ju našou vlastnou skúsenosťou tu i teraz.

Pre Ukrajinskú gréckokatolícku cirkev (UGKC), ktorá začala svoju inštitucionálnu existenciu z momentu schválenia Únie v Breste roku 1596, bolo veľmi dôležitým prvkom zachovanie jej liturgickej tradície, jej jednoty s jej koreňmi.

Skoro celá tretina všetkých požiadaviek, ktoré biskupi poslali do Ríma, ako podmienky pre utvorenie Únie sa týkala priamo liturgickej oblasti.¹

A keďže táto cirkev geograficky ale aj kultúrne a politicky bola na hranici dvoch svetov - Východu a Západu, v jej ideách reformy a ich analýze netreba nedoceňovať otázky vlastnej identity. Aby sme mohli lepšie porozumieť pozadiu liturgických hnutí, ktoré sa tam utvárali, je potrebné krátko opísať niekoľko historických aspektov.

Idea obnovy liturgickej bohoslužby /života/ bezprostredne po Únii

16. storočie na súčasnom teritóriu Ukrajiny bolo poznačené obnovením kultúrneho a spolu s ním aj cirkevného života.² Hľadanie koreňov vlastnej kultúry viedlo ku hľadaniu prameňov tradície, čo neskôr priviedlo k založeniu grécko-slovanských škôl. Ako pred, tak aj po Únii, uvedomelosť svojej inej liturgickej,

¹ Рогов. ГАЛАДЗА: Літургічне питання і розвиток богослужінь напередодні Берестейської унії аж до кінця XVII століття // Берестейська унія та внутрішнє життя Церкви в XVII столітті. Львів, 1997. с. 2.

² Рогов. ГУДЗЯК: Історія відокремлення: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії // Ковчег 1.1993. 11ff.

a spolu s ňou i kultúrnej tradície, bola mimoriadne dôležitou pre Ukrajinskú cirkev. Ipatij Potij, jeden zo zástancov a šíriteľov jednoty s Rímom, ešte ako farár v Breste, založil školu, kde sa mohli učiť teológiu.³ Na vyučovanie gréckeho jazyka pozvali gréckeho kňaza, čo ukazuje na uvedomenosť prameňov svojej kultúrnej tradície. Iná škola, založená roku 1628 u Novhorodku, tiež poukazuje na pokus odlíšiť sa od panujúcej latinskej teológie a terminológie. Tam čítali a vysvetľovali dielo sv. Jána Damascénskeho „*O pravoslávnej viere*“ slovanským jazykom. Historici ukazujú na slová metropolitu Veľamina Rutského, ktorý prirovnával toto dielo k dielu „*Teologická suma*“ od Tomáša Akvinského.⁴ Slovanský jazyk ako reč, ktorý bol schopný odovzdať liturgickú a svätotočovskú tradíciu gréckeho kresťanstva, bola považovaná za plnohodnotnú a súcú na študovanie teológie, nie menejcennejšiu ako latinský jazyk v západnej tradícii.

Po Únii nastala potreba, ak nie liturgickej reformy, tak aspoň urobenia poriadku v liturgickom živote UGKC. Príčinou tejto potreby bola krízová situácia v cirkevnom živote tých čias: nedostatok študovaných kňazov, nemalá časť kňazov, ktorí vôbec ani nevedeli čítať. Z toho aj prirodzene vyplýva, že liturgia sa vtedy neslávila tak ako sa mala. Aby zlepšili situáciu, biskupi Lev Krevza a Jozafát Kuncevič píšu „*Dôležité poučenie*“.⁵ Toto dielo sa stalo jedným z prvých pokusov o dosiahnutie určitej liturgickej jednotnosti. Pokus o dosiahnutie čistého gréckeho obradu skrze toto „*Dôležité poučenie*“ mal byť dôkazom aj pre pravoslávnych,

³ Рогов. СЕНИК: *Латинізація в Українській католицькій Церкві*. Львів, 1990. 24.

⁴ Рогов. СЕНИК: *Латинізація в Українській католицькій Церкві*. Львів, 1990. 29.

⁵ Кніга Служебникъ въ ней же блаженныхъ трехъ епископовъ Лутургіе съвершаются Іоанна Златоустаго Василя Великаго и Григорія Двоеслова папы Римского Преждесященная. Выдана есть коштомъ и накладомъ ясневельможнаго пана его милости пана Леона Сапеги, канцлера великаго князства литовского, могилевского, шеретовского старости и прочая. За ласкою и привилеемъ его королевской милости. В друкарни Леона Мамонича, року 1617. Вильнь.

Vasiľ Rudejko

že prijatie Únie vôbec neznamená zrieknutie sa alebo dokonca zradu byzantského obradu i prijatie obradu latinského.⁶

Hľadanie identity medzi týmito dvoma pólmi sa markantne vyobrazilo aj na liturgickej praxi. Zástancovia Únie vidia, že porozumenie s pravoslávnyimi je nerealizovateľné, hlavne aj kvôli politickým príčinám, namiesto hľadania toho, čo ich zjednocuje s pravoslávnyimi, hľadali to, čo ich odlišuje. V situácii keď ešte neexistovala vlastná gréckokatolícka teologická škola /pohľad/, mnohí ju nachádzali v napodobňovaní panujúcej latinskej tradície. Prevzaté latinské liturgické praktiky minimalizovali útoky z latinskej strany a poukazovalo sa na ne ako na dôkazy lojálnosti Katolíckej cirkvi.

Zamojská synoda roku 1720

Zamojská synoda z roku 1720 sa stala dôležitým medzníkom v týchto procesoch.⁷ Popri všetkých možných pozitívnych riešeniach, čo sa týka organizácie a utvorenia určitej jednoty v cirkevnej sfére, táto synoda zaviedla niektoré „liturgické obnovenia“, ktoré sa stali príčinou vzniku celých liturgických hnutí hlavne v Halíči a ich následkom boli zodpovedajúce direktívy zo strany Rímskej cirkvi: zákaz používania špongie a teploty, zavedenie slov „i Syna“ do Symbolu viery, učenie o premenení na základe vyslovenia

⁶ Metropolita Ruský píše v 1636 r.: „*Od času Nového zjednotenia užprešlo 40 rokov a oni (nezjednotený - autor V.R.) vidia, že my, zjednotení sa držíme nášho obradu, hoci niektorí z našich, private osoby, latinizujú.*“ СЕНИК: Латинізація в Українській католицькій Церкві. Львів, 1990. с.30-31.

⁷ О synode позгі ФЕДОРІВ, Ю.: *Замойський Синод 1720 р.*// Вохословія 43 (1972); ОНИЩУК, І.: *Замойський Синод 1720 р.*: історично-юридичний аналіз рішень та постанов, Івано-Франківськ 2007; КРОКОШ, М.: *Замойський Синод - оновлення чи тупик?* // Патріархат 5 (2009) 26f; КОЗОВИК, І.: (Пер.) / ПЕЛЕХАТИЙ, І. (Вид.) / МУДРИЙ, С.: *Провінційний Синод у Замості 1720 р. Б., Постанови*, Івано-Франківськ 2006, 132-299; прvé latinské vydanie pozгі: *Synodus provincialis ruthenorum habita in civitate Zamosciae anno MDCCXX*, Rom 1724; v staroukrajinskom jazyku: *Додаток до чинностей і рішень Руского Провінціального Собора в Галичині отбувшого ся во Львові в р. 1891*, Львів, 1897.

„*verba testamenti*“, zmena pôstnych pravidiel pred sv. prijímaním i sériu ostatných liturgických predpisov možno nazvať v určitej miere liturgickou reformou.

Riešenia tejto synody vyvolali nespokojnosť tak medzi pravoslávnyimi, pre ktorých latinizačné zmeny v liturgických textoch boli znakom stvorenia „hybridného“ obradu, ako aj medzi katolíckymi Rusínmi-Ukrajincami, pre ktorých tieto reformy nezodpovedali duchu Východnej tradície. Takéto súperenie v kruhoch uniátskej cirkvi stvorilo liturgické hnutie v polovici 19. storočia, v utvorení ktorého významnú úlohu zohral roku 1774 vo Viedni založený seminár pre študentov gréckokatolíkov - Barbareum. Štúdium teológie bez silného poľského nátlaku sa stalo príčinou rozvoja puritánskeho liturgického hnutia medzi študentmi tejto Inštitúcie a ich nástupcami, hlavnou ideou ktorého bol návrat do čistého byzantského obradu. Za čistý byzantský obrad zástancovia tohto hnutia považovali ich súčasný (synodálny) obrad Ruskej pravoslávnej cirkvi. Bolo by veľmi prínosné preskúmať vplyvy na tieto procesy moskovskej (1678) a kievskej (1701) duchovnej akadémie, ktoré hlavný dôraz kládli v tzv. „synodálnom perióde“ - na prehĺbené štúdium prameňov liturgického dedičstva.

„Liturgické hnutie“ v UGKC v 19. storočí⁸

Nový status Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi v Habsburskom impériu tak stimuloval štúdium vlastnej liturgickej tradície, čo už v roku 1862 rakúska vláda v Halíči nazýva určitým „liturgickým hnutím“.⁹ Teoretický záujem o vlastnú liturgickú tradíciu často prerastal do jeho praktického premietnutia do života farností: obnovovanie ikonostasov, odstránenie bočných oltárikov, použi-

⁸ Dôkladnejšia informácia o tom v kvalitnej štúdií Himka: HIMKA, J. P.: *Religion and Nationality in Western Ukraine. The Greek Catholic Church and the Ruthenian National Movement in Galicia, 1867-1900*. Montreal&Kingston — London — Ithaca, 1999.

⁹ Porov. GALADZA, P.: *The Theology and Liturgical Work of Andrei Sheptytsky (1865-1944)*, Rome, 2004. p. 248.

Vasiľ Rudejko

vane muzikálnej liturgickej tradície ako protiváha „poľským“ pobožnostiam, nosenie dlhých brád, znovu sa začali používať grécke riasy v chrámoch v Halíči. Rím na takého tendencie veľmi stroho zareagoval. Pápež Pius IX. listom „*Omnem Sollicitudinem*“ z 1874 roku zakázal zmeny v liturgii, aj keby sa jednalo o obnovu dávnych tradícií. Naopak dôraz v liste sa kládol na to, že je potrebné, aby sa zachoval „zmiešaný“ obrad, jednou z príčin čoho bolo i to, aby sa ukázala rozdielnosť od schizmatikov (pravoslávnych).¹⁰ Reakcia zástancov reforiem nedala na seba dlho čakať: v roku 1882 o. Ivan Naumovič prešiel s celou farnosťou do Pravoslávnej cirkvi. Rím zo svojej strany bulou pápeža Leva XIII. „*Singulare praesidium*“ v tom istom roku začína reformou najvplyvnejšieho rádu UGKC -baziliánov - pod riadením jezuitov a tiež sa domáha, aj skrze rakúsku vládu, rezignácie Lvovského metropolitu Jozefa Sembratoviča.

Po rezignácii Jozefa Sembratoviča, metropolitom sa stal jeho synovec Silvester, ktorý aktívne pracoval na integrácii Gréckokatolíckej cirkvi do európskeho katolíckeho sveta.

Lvovská synoda roku 1891

Poriadok v liturgickom živote cirkvi mala zaviesť synoda, akú v UGKC nezvolávali už od roku 1720. Jednou z dôležitých príčin zvolania synody v septembri - októbri roku 1891¹¹ bolo už spomínané „*obradové*“ hnutie.

¹⁰ Porov. GALADZA, P.: *The Theology and Liturgical Work of Andrei Sheptytsky (1865-1944)*, Rome, 2004. p. 249.

¹¹ O historických okolnostiach synody a jej činnosti pozri HIMKA, J. P.: *Religion and Nationality in Western Ukraine. The Greek Catholic Church and the Ruthenian National Movement in Galicia, 1867-1900*. Montreal&Kingston — London — Ithaca, 1999. p. 101-121. Vydanie rozhodnutí synody rozгі Чинности и Рѣшеня руского провинцяльного Собора въ Галичинѣ отбувшого ся во Львовѣ въ роцѣ 1891, Львов, 1896. Додатокъдо чинностей и рѣшень Руского Провинцяльного Собора въ Галичинѣ отбувшого ся во Пѣвовѣ въ р. 1891, Львов, 1897.

Na synode sa zúčastnili metropolita Silvester (Sembratovič), peremyšľský biskup Julian (Peleš), stanislavovský¹² biskup Julian (Sas-Kujilovský) a 156 kňazov (ľvovskej, peremyšľskej a stanislavovskej eparchie). Synoda vydala dekrét s 15 bodmi - o viere, o Sviatostiach, o požehnaniach národného kultu, o cirkevnej hierarchii, o výchove duchovenstva a mníšstva, o pôstoch, o pohreboch, o cirkevných súdoch, o eparchiálnych synodách, o cirkevných majetkoch.

Na synoda sa stretli zoči-voči dve tendencie: konzervatívna, ktorá zastávala neporušiteľnosť (stálosť) vlastných Východných tradícií cirkvi; a reformátorská, ktorá pozývala do väčšieho priblíženia sa do Latinskej cirkvi.

Apoštolský referent pre obrad nepotvrdil dekréty synody. Ale v mentalite veriacich a kléru panovalo presvedčenie, že dekréty týkajúce sa liturgického života, prijaté na Ľvovskej synode sú právoplatné. O. Izydor Doľnycký vo svojom Typiku sa často opiera o dekréty synody.¹³ V roku 1905 bol vo Ľvove vydaný Liturgikon v duchu dekrétov synody.

Biskupské konferencie v 1927, 1930 a 1933 rokoch

Tendencie liturgického hnutia 19. storočia sa zopakovali na začiatku 20. storočia skoro v takej istej forme, predovšetkým vďaka úsiliu metropolitu Andreja Septického (1865-1944), oslobodiť liturgiu od latinských vplyvov. Za modelom „čistého“ byzantského obradu, tak ako aj v predošlom prípade, sa považoval obrad Ruskej pravoslávnej cirkvi. Túto tézu zvlášť zastávali o. Cyril Korolevský a o. Leonid Fjodorov. Ale biskupské konferencie, ktoré v rokoch 1927, 1930 a v 1933 inicioval metropolita kvôli revízii liturgických kníh, neboli úspešné. Proti zmenám, ktoré

¹² Terajšie mesto Ivano-Frankivsk.

¹³ Позри: ДОЛЬНИЦЬКИЙ, Л.: *Тіть Церкве Руско-Каволіческія*. Львовъ, 1899.

Vasiľ Rudejko

predstavil metropolita, veľmi horlivo vystupovali biskupi Hrihorij Chomyšyn (Stanislavov) a Jozafát Kocilovský (Peremyšľ).¹⁴

Aby sme mohli porozumieť reformátorskej idey daných biskupských konferencií, pokúsime sa opísať ich hlavné črty. Vo väčšine prípadov sa biskupi stretávali s tzv. „hybridizmami“, teda s tými obyčajmi rímsko-katolíckej tradície, ktoré oficiálne alebo neoficiálne vošli do liturgickej tradície UGKC po Brest-Litovskej Únii. Ale aj tak je cítiť v predložených zmenách obradu túžbu po oveľa väčších zmenách. Zo zachovaných referátov možno urobiť uzáver, že liturgické hnutie Ruskej pravoslávnej cirkvi, založené štúdiami a prácami profesorov Moskovskej duchovnej akadémie, Alexandrom Horským (1812-1875) a Kapitonom Nevostrujevym, malo vplyv na liturgických odborníkov UGKC. O. Cyril Korolevskij (1878-1959), jeden z významných mužov liturgickej obnovy UGKC, opísal deväť hlavných kritérií liturgickej obnovy 30 rokov 20. storočia, z ktorých prvé štyri osobitne prízvu- kujú vernosť tradícii a potrebu vrátiť sa do prameňov liturgickej bohoslužby:

- 1) *„Je potrebné užívať tie liturgické obrady, ktoré maximálne zodpovedajú ich starodávnym formám, v danom prípade obradovým formám, ktoré existovali ešte pred Brest-Litovskou Úniou z roku 1596, alebo ich ešte dávnejším predchodcom v starodávnej dobe Kyjevskej cirkvi, alebo najkrajším formám prvotného východného obradu [...].*
- 2) *Lepšie je užívať tie obradové formy, ktoré sa praktizujú aj v mnohých iných cirkvách miestnej byzantskej tradície [...].*
- 3) *V obradoch a v iných rôznorodých liturgických činnostiach druhoradého významu je dôležité zachovať objektívne existujúcu rozdielnosť čisto etnického pôvodu [...].*
- 4) *Musíme dať prevahu v užívaní tým liturgickým bohoslužbám, ktoré vznikli vo vlastnej obradovej tradícii a nie sú požičanými z iných obradov, a to znamená, že sa musíme zriecť používania*

¹⁴ Dôkladnejšie o tom pozri: GALADZA, P.: *The Theology and Liturgical Work of Andrei Sheptytsky*. Rome, 2004. p. 316 -349.

*v liturgickej praxi cirkvi všetkých dodatkov alebo novozavedených obradov latinského pôvodu [...].*¹⁵

Z citovaných kritérií je vidno, že UGKC na začiatku 20. storočia si bola vedomá potreby liturgickej reformy a hľadala vyriešenie konkrétnych situácií.¹⁶ Ale základným problémom tejto reformy stále ostával fakt, že sa od začiatku považovala za antilatiniskú a teda antikatólicku a hneď ju identifikovali s nešťastnou katolícko-pravoslávnu polemikou. Keby sa účastníci biskupských konferencií pridržiavali prvých troch kritérií, snažiac sa predovšetkým o liturgickú obnovu a nie o hľadanie vlastnej identity, výsledky tejto reformy by mohli predbehnúť reformátorské idey II. Vatikánskeho snemu. Ale žiaľ, polemické diskusie, strach z latinizácie, tak isto ako aj z nadmiernej byzantinizácie, zadusili možnosť tejto liturgickej obnovy. Nakoniec túto diskusiu ukončil Rím tým, že vydal skrze Kongregácie pre Východnú cirkev (vtedajšie pomenovanie. Do pápeža Pavla VI. sa slovo „cirkev“ používalo v názve Kongregácie v singulári) záväzný text liturgie sv. Jána Zlatoústeho (1942)¹⁷ a Ordo celebrationis (1944)¹⁸ - poriadok slúženia večierne, utierne a eucharistickej liturgie, za ktorými nasledovali ďalšie cirkevno-slovanské vydania v dvoch recenziách: Vulgáta (pre gréckokatolíkov v Rusku) a Ruthena (pre gréckokatolíkov ruténov).

Liturgické otázky v čase po II. svetovej vojne

Aj keď ničenie UGKC sovietskym režimom, ktoré sa vehementne začalo v roku 1946, znemožnilo ďalšiu prácu nad obnovou liturgie na Ukrajine, proces liturgickej obnovy, poznačený prácou uvedených biskupských konferencií, bol predĺžený bis-

¹⁵ БЛАЖЕЙОВСЬКИЙ, Д.: *Рим і обрядво-літургічні дискусії у патріархії київській вселенській церкві між двома світовими війнами*. Львів, 2002. с. 192-198.

¹⁶ Tu je cenná krátka publikácia blaženého o. Emilliana Kovča. Pozri: КОВЧ, Е.: *Чому наші від нас утікають?*. Львів, 1932.

¹⁷ *Штургікон*, Рим, 1942.

¹⁸ *Ordo celebrationis Vespertinum, Matutini et Liturgiae iuxta recensionem Ruthenorum*. Roma, 1944.

Vasiľ Rudejko

kupmi ukrajinskej diaspóry, hlavne v západnej Európe a Severnej Amerike. Biskupi UGKC žijúc a berúc účasť v kontexte príprav na II. Vatikánsky snem, intenzívne diskutovali o otázkach liturgického jazyka, prispôsobenia liturgických bohoslužieb byzantskej tradície do Gregoriánskeho kalendára, dĺžku bohoslužieb, pôstnu prax, ale aj návrat do autentických „dávnejších“ obradov UGKC. Ale tak isto ako aj v časoch metropolitu Andreja Septického, väčšina týchto otázok sa diskutovala v rovine očistenia bohoslužieb od latinizmov.¹⁹ Ako jedno z najväčších úspechov liturgickej obnovy UGKC môžeme považovať preklady liturgických kníh do ukrajinského jazyka. Následkom činnosti liturgickej komisie, založenej patriarchom Jozefom Sľipim po jeho návrate z vyhnanstva, bol vytvorený preklad rôznych liturgických textov, hlavne evanjeliára, apoštolára, troch liturgií, malého trebníka, do ukrajinského jazyka. Paralelne s Patriarchálnou komisiou, druhá prekladateľská skupina, zorganizovaná rehoľníkmi Rádu sv. Bazila Veľkého, urobila preklad podobný Antologionu - zborníka pre bohoslužby denného cyklu.²⁰ Vo svojich prekladateľských princípoch sa obidve skupiny medzi sebou výrazne líšili. Proti viac konzervatívnemu „patriarchálnemu“ prekladu, ktorý bol bohatý na archaizmy i viac verný cirkevno-slovanským liturgickým knihám vytlačeným v Grotaferátskomu monastieri, sa prezentoval preklad „*Vasilijanky*“ - úsilie preložiť text bližší súčasnej ukrajinskej spisovnej reči, z rubrikami a textami „*prispôsobenými*“ do formátu modlitebníka, ktorý by zodpovedal v byzantskej cirkvi latinskému breviáru.²¹

¹⁹ Detailnejšie pozri: NÉMETH, T. M.: *Eine Kirche nach der Wende. Die Ukrainische Griechisch-Katholische Kirche im Spiegel ihrer synodalen Tätigkeit (Kirche und Recht 24)*. Freistadt, 2005. s. 31-39.

²⁰ Takéto zborníky už boli známe v UGKC v cirkevno-slovanskom jazyku z názvom „*Izbornyk*“.

²¹ Detailnejšie pozri: NÉMETH, T. M.: *Eine Kirche nach der Wende. Die Ukrainische Griechisch-Katholische Kirche im Spiegel ihrer synodalen Tätigkeit (Kirche und Recht 24)*. Freistadt, 2005. s. 49-51.

Liturgické bohoslužby v UGKC po východe cirkvi z podzemia

Východ UGKC z podzemia v roku 1990 sa odrazil aj na riešení otázok liturgického života. Ako napísal v svojej štúdií o. Oleksander Petrynko: „*Znovu i znovu je počuť hlasy a vidno túžbu po liturgickej obnove, ale v praxi sa to stalo nevyriešeným problémom.*“²² V synodálnych rozhodnutiach možno vidieť z jednej strany úprimné prianie nasledovať byzantskú tradíciu „*cirkví Vladimírovho krstu*“, z druhej strany, prízvukovanie zachovania „*latinizujúcich*“ rozhodnutí Zamojského synody.²³ Môžeme rôzne oceňovať takú na prvý pohľad nejednotnosť pohľadov na liturgický život cirkvi episkopátu UGKC. Ale taká situácia, aj keď vyzerá divne, je zrozumiteľná v ohľade na historické okolnosti, ktoré nedávno prežila UGKC. Konfrontácia medzi „*vostočnými*“ i „*latiníkami*“, ktorá sa nevyriešila ani činnosťou metropolitu Andreja Septického na liturgickom poli, sa zakonzervovala v časoch podzemnej cirkvi kvôli nemožnosti viesť slobodne vedeckú činnosť, ktorá by mohla dať odpoveď na tieto otázky. Táto úloha dnes stojí pred UGKC a ona si je toho vedomá, ako možno vidieť z listu o liturgických otázkach z 2007 roku:

„Nedostatočná znalosť (historického rozvoja obsahu a foriem nášho obradu - autor V.R.) je zapríčinená ťažkými historickými okolnosťami, v ktorých počas storočí žila naša cirkev. Chýbala dostatočná kvantita ozajstných znalcov našej vlastnej liturgickej tradície a skrze to aj serióznej liturgickej literatúry, liturgických katechizmov a štúdií, v ktorých by duchovenstvo, mníšstvo a veriaci mohli dosiahnuť pravdivú informáciu o našom cirkevnom obrade. Preto samostatné iniciatívy jednotlivých

²² PETRYNKO, O.: *Auf dem Weg zueiner Liturgiereform in der Ukrainischen Griechischkatholischen Kirche*. Liturgisches Jahrbuch 60/2, 2010. s. 103. Taktiež pozri: PETRYNKO, O.: *Die Liturgiekonstitution des zweiten Vaticanums und die aktuelle Gestalt der Göttlichen Liturgie in der Ukrainischen Griechischkatholischen Kirche* (UGKK). Ostkirchliche Studien 60/1, 2011. s. 141-143.

²³ NÉMETH, T. M.: *Eine Kirche nach der Wende. Die Ukrainische Griechisch-Katholische Kirche im Spiegel ihrer synodalen Tätigkeit* (Kirche und Recht 24). Freistadt, 2005. s. 214-116.

Vasiľ Rudejko

členov kléru alebo jednotlivých mníšskych komunit voľne prenikali do bohoslužieb. Zástancovia alebo odporcovia takýchto iniciatív, nemajúc potrebné znalosti, dokazovali svoje za i proti len na základe emočných argumentov - „páči sa alebo nepáči sa“, a kvôli strate citlivosti na poslušnosť voci cirkevnej autorite tieto iniciatívy naberali právo na existenciu. Aby dali svojim vlastným výtvorom väčšiu dôstojnosť a váhu, takýto „reformátori“ ich špekulatívne obliekali v konfesionálne „šaty“, a tak potom svoje výtvory nazývali „pravdivo katolíckymi“ alebo „pravdivo pravoslávnyimi“, „modernistickými“ alebo „schizmatickými.“²⁴

Ponad všetky tieto problémy, v rozhodnutiach synod biskupov UGKC možno badať túžbu hľadania liturgickej identity a zhodu ísť nielen v smere návratu k prameňom, ale obohacujúc sa aj skúsenosťami obnovy liturgického života celej univerzálnej cirkvi. Medzi rozhodnutiami patriarchálnej synody z roku 2006 je aj nasledovné:

1. Vyznačiť ako základ našej identity to, že my sme ... predstaviteľmi východno-kresťanského obradu byzantskej tradície od čias Vladimírovho krstu...
2. Poinformovať duchovenstvo a veriacich UGKC, že dokumenty, ktoré boli schválené Rímskym apoštolským prestolom pre Východné cirkvi ohľadom bohoslužieb:
 - Ustav bohoslužieb Večierne, Utierne a Božskej Liturgie, vydaný v Ríme 1944 roku;
 - Dokument II. vatikánskeho snemu o liturgii „*Sacrosanctum concilium*“;
 - Inštrukcia zavedenia liturgických predpisov Kódexu kánonov Východných cirkví, vydaná Kongregáciou pre východné cirkvi 6 januára 1996, sú záväzné pre celú Ukrajinskú gréckokatolícku cirkev.²⁵

²⁴ Послання Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архiepіскопства про літургійні питання.

²⁵ Постанови Патріаршого Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, що проходив у м. Львові - Брюховинах від 13 до 20 вересня 2006 року Божого. <<http://old.ugcc.org.ua/ukr/documents/resolution/resolution1/2006/>>. (13.01.2010).

Po roku 2000 sa rozrástli úsilia o rozvoj inštitúcií, ktoré by mali dbať o liturgický kult nielen na patriarchálnej, ale aj na miestnej a eparchiálnej úrovni. Na synode biskupov v roku 2005 bolo rozhodnuté založiť eparchiálne liturgické komisie.²⁶ V súčasnosti hlavy týchto komisií tvoria širší okruh Patriarchálnej liturgickej komisie, založenej ešte v 1963 roku.

Problémy znovuobnovenia liturgického kultu nie je možné vyriešiť len inštrukciami sformovanými v inštitúciách, preto pozvanie k spolupráci širšieho kruhu odborníkov v tejto oblasti je absolútne kľúčovým pre úspešnú liturgickú obnovu. Už na synode roku 2005 bolo rozhodnuté, aby Patriarchálna liturgická komisia zorganizovala vedecko-praktickú konferenciu na „*prediskutovanie aktuálnych problémov a návrhov čo sa týka nasmerovania činnosti Patriarchálnej ako aj eparchiálnych liturgických komisií s ohľadom na reálne potreby cirkvi*“, na akej by sa mali zúčastniť liturgisti-odborníci.²⁷ To poukazuje na otvorenosť cirkevného vedenia UGKC, na odborné štúdie v oblasti liturgického života a tiež na ich zapracovanie do liturgickej obnovy, o čom veľmi konkrétne hovorí vyššie uvedený *List synody biskupov o liturgických otázkach*:

Liturgický obrad, v širokom zmysle toho pojmu, nie je niečo bezducho skostnatené. Z histórie cirkvi vidíme, že cirkevné obrady sa rozvíjajú. Ale pre taký proces vo vnútri cirkvi je charakteristická určitá spomalenosť, konzervatívnosť, ktorú však nemožno interpretovať ako posvätnú nemennosť. ... Existuje osobitná veda - liturgika, ktorá skúma historický rozvoj obradu a dáva nám možnosť rozpoznať, čo je ozajstným, organickým rozvojom a čo len mŕtvym nasledovaním kvôli príčinám vôbec netýkajúcich

²⁶ *Постанови Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, що відбувся у м. Львові (Брюховичі) 25-31 серпня 2005 року Божого*, <<http://old.ugcc.org.ua/ukr/documents/resolution/resolution1/2005/>>. (13.01.2010).

²⁷ Doteraz boli zorganizované dve také konferencie. Konferencia z 28.04.2011 sa týkala 20-teho výročia modlitebníka v ukrajinskom jazyku, a konferencia z 19.04.2012 sa zaoberala prameňmi liturgického života UGKC. Pozri: <<http://pic-ugcc.blogspot.com/search/label>>. (13.01.2010).

Vasiľ Rudejko

sa samého obradu. V nových okolnostiach slobody našej cirkvi vyrastajú odborníci v liturgickej vede. Máme veľkú nádej, že vďaka ich dôslednej práci budeme môcť hlbšie spoznávať svoj vlastný obrad a veľa protichodných liturgických problémov v našom národe stratí svoju ostrotu.²⁸

V pastierskom liste hlavy UGKC blaženejšieho Svjatoslava (Ševčuka) „*Živá farnosť - miesto stretnutia z živým Kristom*“ z 2.12. 2011, ktoré sa stalo hlavným dokumentom o rozvoji UGKC v najbližšom čase, sa kladie osobitný dôraz na liturgický život. Liturgickú modlitbu nie je treba vnímať v prvom rade skrze prizmu cirkevného prikázania, ona by sa mala stať „*prijatím daru od nášho Pána, ktorý sa s nami chce stretnúť, aby nás naplnil svojou milosťou a láskou.*“²⁹ Živá farnosť je miestom, kde všetky jej činnosti pramenia z liturgickej modlitby, živia sa ňou, čerpajú z nej svoju silu a nadšenie.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje aj názor na obnovu liturgického života terajšej hlavy Patriarchálnej liturgickej komisie vladyku Venedykta (Aleksijčuka), sformulovaný v jeho príspevku na Synode biskupov UGKC v roku 2012. Medzi základnými činiteľmi, od ktorých závisí úspech liturgickej obnovy života vo farnosti vladyka Venedykt vidí predovšetkým úlohu biskupa, ako garanta pravdivého liturgického života. „*Slúženie biskupa - to je vyslovenie viery v Krista, preto biskup má byť v prvom rade tým, kto sa všade dodržiava rubrik.*“³⁰ Úspech liturgickej obnovy závisí tiež od dôstojného liturgického vychovania kňazov a liturgickej katechény.³¹ Jedným z globálnych problémov sa ukazuje byť komplikovaný

²⁸ Послання Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства про літургійні питання.

²⁹ Пастирський лист Блаженнішого Святослава до духовенства, монашества і усіх вірних Української Греко-Католицької Церкви „*Жива парафія - місце зустрічі з живим Христом.*“ <<http://www.ugcc.org.ua/2089.0.html>>. (11.10.2012).

³⁰ Преосв. ВЕНЕДИКТ (Алексійчук): *Літургійне життя на парохії*. Квартальний обіжник патріаршої літургійної комісії, березень-травень, 2012, с. 14.

³¹ Преосв. ВЕНЕДИКТ (Алексійчук): *Літургійне життя на парохії*. Квартальний обіжник патріаршої літургійної комісії, березень-травень, 2012. с.15-17.

vanosť bohoslužieb, ktoré sa charakterizujú ako „*komplikované zlučenie mníšskych a mestských tradícií patriarchálnych katedier Jeruzalemskej a Konštantínopolskej, ako aj monastierov studitského asabaitského typikonu.*“³² Vladyka ďalej v kontexte reflexie nad modlitebným životom kňazov a veriacich vo farnostiach citujúc jedného zo zástancov liturgickej obnovy o. Chuana Mateosa, pobáda k rozlíšeniu dvoch tradícií, mestskej a mníšskej.³³ Veľmi dôležitým aspektom, ktorý bol často silou okolností v časoch podzemnej cirkvi zanedbaný a aj teraz ešte nie je docenený v liturgickej tradícii - je bohoslužobná estetika, od ktorej, podľa názoru vladyku Venedykta, závisí úspech liturgického svedectva Krista a jeho Kráľovstva.

Záver

Reforma cirkevného života poukazuje na to, že Cirkev je živá a môže robiť kritickú reflexiu nad svojím povoláním - ohlasovať Kristove evanjelium a viesť veriacich do nebeského kráľovstva, sprítomňujúc Krista skrze sviatky, ktorá prináša život, v liturgii cirkvi. Počas celej svojej histórie UGKC preukazovala uvedomovanie si svojej východnokresťanskej identity a túžila čerpať z prameňov byzantskej bohoslužobnej tradície. Súčasný stav reflexie nad liturgickým životom ukazuje na tendenciu návratu do liturgického dedičstva cirkvi Vladimírovho krstu. Z druhej strany, tento návrat nemá byť len zreštaurovaním niečoho z minulosti. Cirkev žije dnes a jej autentická liturgická tradícia potrebuje sebareflexiu, aby bola živou v kontexte živej farnosti. Na dosiahnutie tohto cieľa cirkevné vedenie UGKC je otvorené na spoluprácu s odborníkmi, lebo to, aká bude budúcnosť liturgického dedičstva UGKC závisí od toho, nakoľko dobre ona bude môcť pre-

³² Преосв. ВЕНЕДИКТ (Алексійчук): *Літургійне життя на парохії*. Квартальний обіжник патріаршої літургійної комісії, березень-травень, 2012. с. 17.

³³ Преосв. ВЕНЕДИКТ (Алексійчук): *Літургійне життя на парохії*. Квартальний обіжник патріаршої літургійної комісії, березень-травень, 2012. с. 18.

Vasiľ Rudejko

skúmať skúsenosti z minulosti a urobiť reflexiu nad úlohami dneška.

Zoznam použitej literatúry:

- <<http://old.ugcc.org.ua/ukr/documents/resolution/resolution1/2005/>>.
<<http://old.ugcc.org.ua/ukr/documents/resolution/resolution1/2006/>>.
<<http://plc-ugcc.blogspot.com/search/label>>.
<<http://www.ugcc.org.ua/2089.0.html>>.
- GALADZA, P.: *The Theology and Liturgical Work of Andrei Sheptytsky (1865-1944)*, Rome, 2004.
- HIMKA, J. P.: *Religion and Nationality in Western Ukraine. The Greek Catholic Church and the Ruthenian National Movement in Galicia, 1867-1900*. Montreal&Kingston - London - Ithaca, 1999.
- NÉMETH, T. M.: *Eine Kirche nach der Wende. Die Ukrainische Griechisch-Katholische Kirche im Spiegel ihrer synodalen Tätigkeit (Kirche und Recht 24)*. Freistadt, 2005.
- PETRYNKO, O.: *Auf dem Weg zueiner Liturgiereform in der Ukrainischen Griechischkatholischen Kirche* . Liturgisches Jahrbuch 60/2, 2010.
- PETRYNKO, O.: *Die Liturgiekonstitution des zwaten Vaticanums und die aktuelle Gestalt der Göttlichen Liturgie in der Ukrainischen Griechischkatholischen Kirche (UGKK)*. Ostkirchliche Studien 60/1,2011.
- БЛАЖЕЙОВСЬКИЙ, Д.: *Рим і обрядво-літургічні дискусії у патріаршій київській вселенській церкві між двома світовими війнами*. Львів, 2002.
- ВЕНЕДИКТ (Алексійчук): *Літургічне життя на парохії*. Квартальний обіжник патріаршої літургійної комісії, березень-травень, 2012.
- ГАЛАДЗА: *Літургічне питання і розвиток богослужінь напередодні Берестейської унії аж до кінця XVII століття // Берестейська унія та внутрішнє життя Церкви в XVII столітті*. Львів, 1997.
- ГУДЗЯК: *Історія відокремлення: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії//Ковчег 1*.1993.
- Додаток до чинностей і рішень Руского Провінціального Собора в Таличині отбувшого ся во Львові в р. 1891*, Львів 1897.
- ДОЛЬНИЦЬКИЙ, І.: *Топікь Церкве Руско-Каволіческія*. Львовъ, 1899.
- КОВЧ, Е.: *Чому наші від нас утікають?*. Львів, 1932.
- СЕНИК: *Латинізація в Українській католицькій Церкві*. Львів, 1990.
- Чинности и Рѣшеня руского провинціального Собора въ Таличинѣ отбувшого ся во Львовѣ въ роцѣ 1891*, Львов, 1896.